

ket is előre át kell gondolni, nehogy szervezetlenség, kialakulatlanság láttán az új programok hitelességet veszítsék a hallgatók körében. Az információkezelési ismeret természetesen nem korlátozódhat az elektronikus médiára, a hagyományos kutatási módszereket is ébren kell tartani.

Az egyes szakterületek művelői sokszor meglehetősen elszigetelten dolgoznak, ezért az átfogó tantárgyreformhoz, a pénzügyi és személyzeti keretek megtervezéséhez a könyvtárnak az egyetem vezetőségét kell megnyernie.

(Nagypál László)

INFORMÁCIÓELŐÁLLÍTÁS, -MEGJELENÍTÉS, -TERJESZTÉS

Audiovizuális, elektronikus, optikai információhordozók

98/294

BRUNSKILL, Kate: Problems with growing serials
= Libr.Technol. 3.vol. 1998. 1.no. 14.p.

Elektronikus folyóiratok a brit közkönyvtárakban

Elektronikus folyóirat; Fejlesztési terv; Felmérés [forma]; Közkönyvtár

A hírlapok és folyóiratok egyre többje hozzáférhető elektronikus formátumban. Információtechnológiai infrastruktúra és megfelelő szolgáltatási koncepció hiányában a közkönyvtárak mégsem használják ki ezt a lehetőséget a költségvetések csökkenésének ellensúlyozására, szolgáltatásaik bővítésére és korszerűsítésére.

A loughborough-i egyetem tájékoztatás- és könyvtártudományi tanszékének „Electronic Serials in Public Libraries” projektje, amelyet a British Library Kutatási és Innovációs Központja finanszíroz, 1998 júniusában zárul. A projekt azzal indult,

hogy az Egyesült Királyság közkönyvtárainak fenn tartói körében kérdőíves felmérést végeztek. Az 55%-os válaszadási arány miatt a felmérési eredmények reprezentatívnak tekinthetők.

Az elektronikus folyóiratok (pontosabban e-hírlapok és népszerű folyóiratok) szolgáltatásához sok könyvtárban hiányoznak a megfelelő eszközök. A fiókkönyvtárak nincsenek bekapcsolva a számítógép-hálózatba, igen szegényes a CD-ROM ellátottságuk és az Internet-kapcsolatuk. Az alapvető információtechnológiai infrastruktúra sincs meg sok könyvtárban, csak 78%-uk működtet például online olvasói katalógust. A válaszolóknak 64%-a számolt be arról, hogy állományában vannak elektronikus időszaki kiadványok, átlagosan hat cím, túlnyomórészt hírlapok CD-ROM-on. A fiókkönyvtárak 21%-a tud használni elektronikus folyóiratokat (bár itt nem vették figyelembe az Interneten elérhető ingyenes dokumentumokat).

A könyvtáraknak csak 37%-ában mérték a használatot, de nem hivatalos jelleggel és nem nagy gyakorisággal. A válaszolók 45%-a fogalmazta meg állományépítési politikáját, 13%-a folyóirat-szolgáltatási politikáját. Többen dolgoztak ki szempontrendszert a beszerzési döntésekhez. A folyóiratok között leggyakrabban a pénzügyi-üzleti, helytörté-

neti, általános tudományos, szabadidős és barkácsolással foglalkozó, a művészeti és humán tudományi tárgyak szerepeltek, a listavezetők a következő címek voltak: Which, Economist, New Scientist, New Statesman, The Times/Sunday Times.

A felmerülő problémák közül legtöbbször a pénzügyi fedezet hiányát említették. Különösen sokakat foglalkoztat az elektronikus hordozók tartósságának kérdése, az Interneten szolgáltatott címek archiválása és visszakeresése, a szerzői jogi vonatkozások, a licenz-szerződések, az elektronikus folyóiratok előfizetése és a retrospektív fájlok hosszútávú hozzáférhetősége. Sokak terveiben egyáltalán nem szerepel az e-folyóiratok szolgáltatása, mások realitáson nyilatkoztak a nyomtatott változat megtartásáról.

A kutatás során jelenleg négy helyen készítenek esettanulmányt a szolgáltatáspolitikai és gyakorlati kérdésekről, a használói fogadtatásról. A zárójelentés a elemzést, összehasonlító gazdasági modelleket, az e-folyóiratok értékelő kalauzát és a teljesítménymutatók alkalmazásához szükséges irányelveket tartalmazza majd.

(Hegyközi Ilona)

98/295

JOHNSTON, Colin: Electronic technology and its impact on libraries = J.Librariansh.Inf.Sci. 30.vol. 1998. 1.no. 7-24.p.

Az elektronikus technológia (és közelebbről az Internet) hatása a könyvtárakra

Elektronikus folyóirat; Olvasás; Referenz; Számítógép-hálózat

Kritikusan vizsgálva az Internet értékét a könyvtári-információs szakma számára, a szerző három területre koncentrált: az elektronikus technológia hatása a tudományos folyóiratok kiadására és terjesztésére, a referenz-szolgáltatásra és a szórakoztató

olvasásra. Megállapítja, hogy az Internet igen hasznos lesz a tudományos elektronikus folyóiratok kiadása és terjesztése terén. Áttekinti az Interneten való publikálás jelenlegi irányzatait és a megoldásra váró problémákat, különös tekintettel a bibliográfiai leírásra. A kereskedelmi kiadók is élénk érdeklődést mutatnak az elektronikus kiadás iránt, de kérdés, hogy a felsőoktatás hogyan fog erre reagálni annak fényében, hogy korábban komoly bírálatokkal illette a folyóiratkiadókat. Az elektronikus folyóiratok külső formája valószínűleg egyre inkább a nyomtatott változatokéhoz fog hasonlítani. Barátságosabbá kell még tenni a szűrési és böngészési technikákat a képernyőn. A hiperszövegek kapcsolatának kulcsfontosságú áttörést jelentenek az olvashatóság terén. Ennek ellenére az információk hitelességének, pontosságának és időszerűségének kérdései még megoldásra várnak.

(Autoref.)

98/296

PUUKKO, Olli: Academic pressin elektronisetlehdet käyttössä puoli vuotta: Käyttäjien kokemuksia = Signum. 1998. 1.no. 12-14.p.

Fél év óta használatban az Academic Press elektronikus periodikumai

Egyetemi könyvtár; Elektronikus folyóirat

A finn nemzeti elektronikus könyvtár egyik első akciójának tarthatjuk az Academic Press és a finn egyetemi könyvtárak alakította konzorcium közti szerződést 175 elektronikus folyóirat használatáról. Finn részről 16 egyetem, 7 szakfőiskola és az Állami Műszaki Kutatóközpont (Valtion teknillinen tutkimuskeskus) részese az egyezménynek, amelyet 1997 nyarán kötöttek meg három éves időtartamra. Eszerint az 1996-os évtől minden, az AP által kiadott elektronikus folyóiraatra vonatkozik a használati jog abban az esetben is, ha a szóban for-

gó lap nyomtatott változatát nem rendelte meg a szerződő könyvtár. A szerződés lehetővé teszi a pdf-formátumban tárolt cikk-adatbázis használatát, tárolását és a folyóirat eredeti formájának megfelelő kinyomtatását. Korlátozások természetesen vannak – tilos pl. a könyvtárközi kölcsönzés. Az AP Angliában lévő szerverén tárolt anyag túlnyomórészt a bio-orvostudományi és a természet-tudományi folyóiratok cikkeinek teljes szövegét tartalmazza.

A kuopioi egyetemi könyvtárban felmérték a fél-éves használat tapasztalatait. Megállapították, hogy ez még az ismerkedés stádiumában van. A még kevés, ténylegesen aktív használó elsősorban bizonyos speciális területek művelői közül került ki (neurológia, biokémia, anatómia), életkor szerint pedig a fiatal kutatók vannak többségben. A kezdeti idegenkedésben része volt annak is, hogy nem elég gyors a releváns anyag megtalálhatósága. A kutatóknak az az óhaja, hogy a könyvtár vezesse be az újdonság-figyelő szolgálatot, valamint elektronikus postán továbbítsa a tartalomjegyzékeket a célra irányuló keresés (lapozás) megkönnyítése érdekében. A könyvtár viszont a használók felkészítésének fontosságát hangsúlyozza, hogy a gépi keresés a kutatók rutinjává váljon.

(Sz. Nagy Lajos)

Lásd még 215, 223, 237-238, 242, 244, 266, 271, 277, 283-284, 286, 302-304

Kommunikációs technikák

98/297

KISILOWSKA, Malgorzata: Komunikacja wsród bibliotekarzy i bibliotekoznawców = Bibliotekarz. 1998. 2.no. 7-11.p.

Kommunikáció a könyvtárosok és a könyvtártudósok között

Kommunikáció; Könyvtártudomány

Nyugaton lassan-lassan önálló ismeretággá válik a kommunikáció. A keretében kutatott-tárgyalt kommunikációs technikák, azaz az értelem és a test meghatározott jártasságai napjainkban minden egyén, szervezet és intézmény számára elsajátítandó penzumot jelentenek. Olyan penzumot, amelytől sikerességük is függ.

A kommunikáció alatt korántsem csak a verbalizmus értendő, bár – kétségtelenül – az a legfontosabb. Mellette igen fontos szerepet játszanak a gesztusok, a testtartások, a tekintetek, a környezeti adottságok „ihletesei”.

Könyvtárosok és könyvtártudósok környezetében különösen fontos a kommunikációs technikák elsajátítása. Közülük minden kommunikációs szituációban más és más válfajukat kell „bevetni”.

A szerző különösen az egyéni olvasóval, az olvasói kollektívákkal kialakult szituációk kommunikációs „uralására” ad jótanácsokat, minthogy szakmánkban ezek a leggyakrabban előforduló és állandóan ismétlődő szituációk. Külön szólni a telefonos és a levélbeli kommunikáció sikerességének feltételeiről.

Sokat foglalkozik a nyilvános szerepléssel mint kommunikációs szituációval, mindenekelett azzal, hogyan kell előadni. Már-már gúnyolódásnak hat, ahogy az olvasott előadásokkal bánik. Több típust különböztet meg az előadók mezőnyében (motyogó, rosszul hangsúlyozó stb.). Az olvasott előadást csak végső esetekben javallja, hiszen még a legjobban sikerült felolvasáskor is a tartalomnak legalább a fele elvész a hallgatóság számára. Az is hátrány, hogy a felolvasásoknak nincs „visszacsatolásuk”. Tehát – ajánlja a szerző, „tessék szabadon előadni”, ami persze nem teszi szükségtelessé a felkészülést.

Egy-egy ankét sikeres levezetése csak akkor könnyebb, mint egy-egy előadás megtartása, amikor ismerősök (könyvtárak esetében: olvasók) körében megy végbe. Itt inkább arra kell vigyázni, hogy megmaradjon az alkalom tárgyyszerűsége, s ne legyen belőle „kabaré”.

A kommunikációs technikák egy részét (általában nem tudatosan) az ember az otthoni nevelés eredményeként hozza magával (ha egyáltalán hozza).

Különösen nagy felelősséggel vannak e tekintetben a pedagógusok, akár az általános, akár a szakképzésben tevékenykednek. Nekik aztán ismerniük kell naprakészen a kommunikációs technikák kutatásával, gyakoroltatásával kapcsolatos eredményeket, saját készségükké kell tenni őket s akként alkalmazni pedagógusi tevékenységük közben.

(Futala Tibor)

Lásd még 207

KÖNYVTÁRGÉPESÍTÉS, KÖNYVTÁRÉPÜLET

Elektronikus könyvtár

98/298

BRINDLEY, Lynno – LAW, Derek: Digital library developments – a realistic future? = INSPEL. 31.vol. 1997. 4.no. 195-203.p.

A digitális könyvtár fejleményei: van-e reális jövője?

Elektronikus könyvtár; Fejlesztési terv; Prognózis

A digitális könyvtár fogalma immár közkeletű. Felépítésére négy összetevőre van szükség:

- anyag, amit elhelyezünk benne (a tartalom kritikus tömege);
- az elhelyezett anyag megtalálásának lehetősége;
- az elhelyezett anyag hozzáféréseinek lehetősége (tárolás, visszakeresés, kézbesítés);

– elfogadható árat fizessünk érte elfogadható módon.

A digitális könyvtár létrehozásával kapcsolatos technológiai, technikai problémák legtöbbje megoldható, illetve a megoldás útján van, azonban sehol nem látszik az erőteljes gazdasági modell, amely az ilyen könyvtárak fejlesztéséhez és fenntartásához szükséges. A Londonban, 1997 júniusában e tárgyban lezajlott konferencia tanulságai szerint az USA-ban több egyetem (University of California, Santa Barbara, Berkeley stb.) és több állam (California, Michigan, Illinois) kezdett ilyen munkákat. Japánban egy olyan szolgáltatás működik, amelyet elektronikus egyetemi könyvtárként határozhatunk meg. Ausztráliában elektronikus dokumentumszolgáltatási kísérletek folynak, Dániában a kormány indított digitális könyvtári programot, és szerepel ilyen terv az EU könyvtári programjában is.

A brit *eLib* program egyaránt foglalkozik hibrid könyvtárakkal, abból kiindulva, hogy a legtöbb könyvtárnak a belátható jövőben integráltan kell